Poznámky k filosofii humanity
T. G. Masaryka

Dokončení z minulého čísla

Demokracie jako vztahovost

Výše jmenované „body“ – věčnost, víra v osobního Boha, nesmrtelnost lidské duše, láska k bližnímu – dle Masaryka konstituují skutečnou demokracii, kterou je potřeba pochopit nikoli zcela jen jako nějaký politický systém, ale jako uskutečňování vztahovosti mezi lidmi. Takováto demokratická „političnost“ je pak zjevně více opravdu vztahovostí ve smyslu často citovaného Masarykova výroku: „Ježíš, ne Caesar!“ V takto pojaté vztahovosti, kde se uskutečňuje láska k lidem a k Bohu, se naplňuje i skutečná filosofie humanity, vítězí Ježíš a nikoli Caesar.

Jedním z velkých ideálů této masarykovské demokracie je svoboda člověka, která se uskutečňuje, domnívám se, právě ve vztazích. Tato svoboda zde znamená především silnou individualitu a individuálnost. Individualita (tedy i jakási unikátnost každého člověka) to však není svévolná a neznamená „cokoli“. Svobodný člověk je jen ten, který je současně mravní bytostí. Každá mravní bytost je také odpovědná, a proto má její čin i svoji váhu. Tak zde Masaryk stojí proti koncipování člověka jako chorobného individualisty anebo proti kolektivistickým představám „lepší“ společnosti (jak o ní hovoří např. marxismus). Spolu s Masarykem tak můžeme hovořit o opravdu aristokratické a vyšší svobodě člověka, tj. svobodě mravní bytosti. Ta je podmíněna vnitřní prací člověka, jeho umírněním v tom, co se v něm samotném odehrává. To nutně vyžaduje sebepoznání, introspekci, kultivaci duše a dialog s tím, co je transcendentní – řekněme s Bohem. Nakonec jen ve vztahovosti Boha a člověka můžeme dojít k nalezení sebe sama. A jen takto nalezení můžeme pak vyjít ze sebe ven a ke světu. Fundamentem demokracie, o které zde s Masarykem hovoříme, je tak tedy skutečný vztah ke druhému člověku. Nikoli však jen povrchní vztah, ale vztah, ve kterém uznáváme to, že i tento druhý má svůj podíl na tom, co je věčné, na věčnosti samé. Současně s tím v tomto vztahu uznáváme, že druhý má, stejně jako my, nesmrtelnou duši, díky které se vztahuje k věčnosti a ve věčnosti (je)...

K pojmu věčnosti

Pojem věčnosti do celé jeho filosofie (humanity) zapadá jako určitá idea, jako úběžník a regulátor toho, o co se snažíme a jak se o to snažíme. Samotný pojem je spíše referentem, nežli tím, že by se dal nějak popsat. Popis toho, „co to je věčnost“, není pro Masaryka tolik důležitý. Zajímá jej spíše apelování na to, že „věčnost je“. Již nastíněná imanentní transcendence znamená, že věčnost je pro Masaryka „již zde a nyní“ (ono staré „hic et nunc“).

Ale na rozdíl od heideggerovského zápasu o smysl v podmíněnosti nicujícího „nic“, starosti o své bytí, o svůj pobyt v nahlédnutí vlastní smrtelnosti, je Masaryk realistickým optimistou. Věčnost není něco nicotného, ale pro Masaryka je to „elevatio“, pozvednutí člověka vzhůru, pozitivní vertikála. Nikoli tedy život pro vzdálenou věčnost (věčnost „až někde“), nikoli děs před nedostupnou rozlehlostí, ale život tady a teď.

Věčnost je zde a mezi námi patrná právě ve vztahu k Bohu a k lidem. Tento důraz na věčnost zde a nyní je oním parafrázovaným masarykovským citátem života „sub specie aeternitatis“, tj. abychom náš život žili „pod zorným úhlem věčnosti“. Jen mravní bytosti žijící pod zorným úhlem věčnosti mohou tvořit autentickou demokratickou společnost („polis“, vnější otázky), ve které půjde o péči o duši (vnitřní otázky) a která se tak bude neustále reformovat v součinnosti lásky těchto mravních bytostí.

Prozřetelnost a Československá republika

Uskutečnění Masarykovy filosofie humanity a vyvrcholení jeho praktických snah můžeme po právu spatřovat v realizaci Československé republiky. V jistém slova smyslu lze hovořit i o důležitosti jakési světové role mladého a osvobozeného Československa. Prozřetelnost, o které Masaryk hovoří, není nějakou predestinující a deterministickou „entitou“, ale spíše kontextem v Masarykově pochopení filosofie dějin a obecné úlohy národa v kolotoči světových dějin. Filosofie národa u Masaryka vůbec neznamená úzké nacionální pojetí (nejedná se o nacionalismus), ale o podporu toho, o čem hovoří jeho filosofie humanity, tj. skutečností obecně lidských, jako je svoboda a demokracie. Právě toto pochopení později dochází své recepce v díle J. Patočky (1907–1977). Tento odkaz na humanitní smysl a Masarykův odkaz zůstává dodnes potřebným.

Masaryk svoji vlastní „roli“ v dějinách postupně odkrýval jako

Pokračování na str. 3

Nad Písmem

Služebníci neužiteční jsme

L 17,10b

Někde jsem četl, že prý ruština nezná náš ekvivalent slova „trapný“. Rus se prý může zastydět, přestože jen velmi vzácně, ale trapně se cítit neumí. Nemá to ve slovníku. Mě by dokázalo vyvést z rovnováhy, kdybych se ocitl jako jediný v růžovém elastickém přiléhavém prádle na formálním večerním banketu, anebo ve fleecové mikině při předávání státního vyznamenání ve Vladislavském sále. Byl bych rudý až za ušima. Rus však nikoliv. Když za mnou nedávno přišla má čtyřletá dcera s roztomilým ultimátem, v němž si určovala sladkou odměnu za to, že prý „dnes byla hodná“, cítil jsem se podobně. Hledal jsem argumenty a vlastně se tak trošku cítil trapně i za ni.

Ale proč se divím? Lidé se naučili být odměňováni nikoli za to, že za nimi zůstalo něco pozitivního, hodného obdivu, nýbrž za to, že neudělali nic špatného, že se ve svém jednání neuchýlili k nekalosti. Dobrotivý Mikuláš chodí jednou ročně a odměňuje ty, co prý nezlobili. Výtky čerta jsou již v zárodku umlčeny. Děti za příslib polepšení, za úsměv či básničku dostanou svou odměnu.

Tuhle spokojenost z nenaplněné svatosti, jen její příslib, s sebou neseme do dospělosti. Dokud chodím do práce a odvádím státu, co ode mě požaduje, nemusím mít strach. Nárokuji si, co přislibuje veřejná politika. Dělám, co se očekává, nic víc. Muž očekává ocenění za to, že doma nepije, nikoho nebije a že neprohýří výplatu. Může být ráda, že mne má! Ale přinese jí květinu? Pochválí účes? Obdaruje ji? Žena staví na tom, že není nevěrná a že nenechá vychladnout kuchyňský sporák. Ideální partnerka. Ale ptala se někdy po tom, co jsou skutečná přání jejího muže? Jsme hodní, nezlobíme, ale neděláme nic nad rámec očekávaného. A to je pěstěná láska?

K nám do farního domu se ucházeli o bydlení potenciální nájemníci: Platím nájem, jsem tichý, nebudete o mně vědět. Ale my právě chceme sdílet společný prostor a nikoli se radovat z toho, že vás není vidět a slyšet! Nechci budovat rodinu a ani společenství, jehož pořádek budou garantovat vysoké zdi a tiché našlapování, nýbrž určitý komunitní duch garantovaný Božím svorníkem bratrské a sesterské lásky.

Pojďme jeden druhému naproti a ptejme se po potřebách těch, na nichž nám záleží! Odměnou nám bude samo společenství, nikoli úhrada nájmu, anebo pravidelná porce ohřáté večeře.

Kdo je to ten, který přichází? Vlastně se chceme tomu druhému obětovat, svěřit, ztratit kus sebe z popudu lásky. Ježíš v dnešním slovu kromě toho, že nás varuje činit si velké nároky na odměnu, zároveň usvědčuje i naši víru. Nikoli že je snad malá, ale že to zdaleka ani není víra. Kdyby byla malou vírou, byly by za ní patrné aspoň malé skutky. Ale které činy to jsou? Jsme činní, obětaví, anebo jsme „jen hodní“?

V ekumenickém překladu čteme slovo Ježíšovo, abychom pokorně doznali: „Jsme jenom služebníci“ (L 17,10), nicméně v překladu kralickém nadto kajícně zní, že jsme služebníci „neužiteční“. A řecký text dává za pravdu kralickým. Proto se tak jmenuje i název této promluvy o neužitečném služebníkovi.

Ježíš dnes mluví o téže neužitečnosti či nepotřebnosti (*achreios*) služebníka přišedšího z polních prací, z níž je usvědčen i služebník, který svou svěřenou hřivnu zakopal, nezúročil, nešel s vlastní kůží na trh (Mt 25,30). Nebýt vidět a slyšet není rozhodně hodno odměny. Děláme jen tolik, co je nutné, aniž bychom se tím někoho dotkli, někoho potkali, přijali. To není předpoklad společenství. Jsme hotovi s lopotou na poli, ale chystat hostinu, když se vrátíme domů, to už se nám nechce. Jsme unavení, spokojení se sebou. Sami bychom se odbyli něčím studeným, avšak tady nás náhle čeká protějšek a ten si zaslouží být hostěn. Své jsme si odbyli, co se namáhat nad rámec. Je tu ještě láska?

Dej nám více víry! Mezi námi a tím, kdo nás doma očekává. Řekněte, nemáte také zapotřebí mávnout v ústrety rukou, ať se ten či ta naproti vám také něčím odbyde? Bez touhy po svatosti. Je to trapné, nechat příchozího Krále, ať si sám namaže rohlík. Čím čekáte, že vás pohostí On, až spočinete na zápraží Jeho paláce?

Vystrnadili jsme z našeho náboženského slovníku sebeidentifikování neužitečnosti a učinili jsme tak doslova ekumenicky. Chceme, aby lidé viděli naše mozolnaté ruce. Teatrálně se točíme na patě a podivujeme se nad tím, že svět nás a naši církev nepotřebuje. Hloupě stojíme o obdiv světa, ačkoli ten nás zná lépe než my sami. Vidí, že se dřeme na poli, ale doma si necháme podstrojovat. Přestali jsme mít ambici prosvětlovat, měnit, vést ke spáse. Přestali jsme usilovat o svatost.

Ano, přistoupili jsme na to, že se odměňují ti, kdo nepáchají zlo, činí se podle očekávání ve všedním životě, namísto toho, abychom cenili ty, kdo usilují o dobro, kdo posvěcují každý den. Jsme spokojení světáci, často nám stačí a voní to, v čem a jak žijeme, dokud nám někdo zaplatí za to trmácení se na poli! Jsme rádi provinční, českoslovenští, bojíme se katolicity, univerzality křesťanského nároku. Ale v centru není práce na poli, nýbrž chystání se na oslavu nejzazší, nejskvostnější, svatou, královskou! Všichni jsme titíž hříšníci, ale kteří z nás jsou skrze milost Kristovu ospravedlnění (Ř 3,22-24)? Ano, všichni jsme stejní, všichni kazíme, zohavujeme, nikdo nic dobrého neuděláme, přestože jsme všichni lopotou utrmácení, avšak kdo z nás se alespoň táže po Boží vůli (Ž 14 a 53) a kdo se dokáže tváří v tvář přicházejícímu Pánu nepocítit trapně? Předstupujeme před trůn Boží slávy, jsme pyšní na to, že jsme se nedopustili ničeho povýtce nekalého, že jsme toho vůbec příliš mnoho neučinili. Přicházíme oděni v zábavném růžovém silonovém kostýmku, přestože k smíchu tu nic není.

David Hron

Drahý Pane, příliš jsme tě vystrnadili do života mimo práci a naše závazky, povinnosti,
mimo zábavu a odpočinek, mimo naše přátelství a rodiny,
vtiskli jsme ti tak málo prostoru z našeho běžného denního plánu,
a přesto jen ty jsi zdrojem naší jistoty víry a pramenem radosti,
že nebudeme souzeni podle spravedlnosti lidské, nýbrž podle milosrdenství a dobroty božské.
Kéž usilujeme o svatost a nic nezastírá náš pohled na tebe!

Z kazatelského plánu

17. neděle po svatém Duchu

Svou cestu svěř Hospodinu, doufej v něho, on sám bude jednat.
(Žalm 37,5)

První čtení: Abakuk 1,1-4; 2,1-4
Tužby pro dobu po Duchu svatém (V)
2. Za dar odvahy bojovat dobrý boj víry až do konce, modleme se k Hospodinu.
3. Za vytrvalost v našem duchovním zápasu se silami hříchu a zla, modleme se k Hospodinu.

Modlitba před čtením ze sv. Písem:
Panovníku Hospodine, prosíme tě, ve svém milosrdenství nám odpusť naše viny, jichž se dopouštíme, třebaže se odvažujeme honosit jménem křesťané. Očisti si nás, abychom ti mohli sloužit s pokojem v srdci! Osviť nás, Bože, svým svatým Duchem, ať slyšíme slova Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.

Druhé čtení: 2. Timoteovi 1,1-14
Evangelium: Lukáš 17,5-10
Verš k obětování: Žalm 8,1
Verše k požehnání: 1. Petrův 1,24b-25

Modlitba k požehnání:
Panovníku Hospodine, ty jsi natolik dobrý, že nám žehnáš svými dary, i když jich nejsme hodni. Dej, abychom na tvou nezištnou lásku odpovídali poslušným plněním tvých přikázání! Prosíme o to ve jménu Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.
Vhodné písně: 11, 84, 95, 101, 145, 157, 200, 294, 296

Chasidské příběhy...

Dokončení ze str. 1

postoj byl mezi českými Židy obvyklý. To je důvod, proč se v této zemi chasidské hnutí nikdy nerozšířilo, i když jeho hlavní centra byla velmi blízko. Ale s chasidskými příběhy je to jiné. Jejich šíření nestojí v cestě žádné předsudky.

Myslíte si, že chasidské příběhy můžou něco konkrétního nabídnout současným mladým lidem?

Ano, to si myslím. V dnešní době jsou zejména mladí lidé vystaveni obrovskému tlaku, aby se neustále srovnávali s ostatními, jestli mají dost drahý mobil, jestli mají módní oblečení, jestli mají dost lajků na facebooku. Veškerý důraz je kladen na vnějšek. A když se všechen důraz klade na to vnější, to vnitřní chátrá a strádá. Přitom se zdá, že soustředění na vnější vzhled lidem štěstí nepřináší, spíš trápení a neustálou snahu vylepšovat svoji vizáž a tendenci posuzovat druhé podle toho, jak vypadají. Myslím, že soustředění na vnějšek, typické pro dnešní dobu, je pro mnoho lidí zotročující. Potřebují vysvobodit. A chasidská duchovní cesta je cesta k vnitřní svobodě. Chasidské učení obrací pozornost člověka dovnitř. Vede ho k nalezení vnitřní svobody, ke spojení s vlastním vnitřním základem. Člověk, který našel základ vlastní duše, nemá potřebu neustále se s někým porovnávat ani stále hodnotit ty druhé.

Můžete uvést nějaký příklad? Třeba nějaký příběh, který se týká toho, o čem mluvíte?

Vypráví o tom třeba příběh o dvou mladých lidech, kteří se po svatbě nastěhovali do staršího domku s okny do ulice. Manželka se krátce po nastěhování podívala oknem ven a uviděla, že sousedka z domu naproti má z okna vyvěšené bílé prádlo, ale to prádlo je plné šedivých skvrn. Řekla manželovi, že dojde tu sousedku navštívit a poradit jí, jak má postupovat při praní prádla, aby na něm neměla šmouhy. Později na své předsevzetí zapomněla. Po několika dnech znovu vyhlédla oknem ven a všimla si, že prádlo visící ze sousedčina balkónu je zase plné šedivých skvrn. Znovu se odhodlávala jít za sousedkou a poradit jí, jak má prát, ale znovu na to zapomněla. Tak se to opakovalo i další týden. Jednoho rána se podívala znovu oknem ven a vidí prádlo visící ze sousedčina balkónu a je zářivě bílé, bez sebemenší skvrny. Řekla manželovi: „To je zvláštní, několikrát jsem se chystala navštívit sousedku a poradit jí, jak má prát, a nakonec jsem to neudělala, ale zřejmě jí poradil někdo jiný, protože to její prádlo už je úplně čisté a není na něm vůbec žádná skvrna.“ Manžel se na svou ženu usmál a řekl: „Víš, moje milá, já už jsem to včera nemohl vydržet, vzal jsem kbelík a hadr a důkladně jsem umyl všechna okna našeho domu.“

Pane rabíne, děkuji vám za rozhovor.

Pavel Hošek, *otištěno s laskavým svolením redakce info.dingir.cz*

Můžete si přečíst

***O Bohu a pelikánech - jak moc potřebujeme teologii úcty k životu,* Jay B. McDaniel, Biblion 2022.**

Na domácí půdě sice feministická i ekologická témata rezonují čím dál více, ale česká teologická scéna jimi zatím – až na ojedinělé hlasy – příliš zasažena není. Mnohdy se zdá, že pokud k těmto oblastem křesťanská komunita nepojímá otevřené nepřátelství, nebo alespoň nevrlou podezíravost, jako by existovaly jaksi odděleně a do osobní spirituality člověka neměly šanci zasáhnout. Současná teologie, která by aktivně navazovala na západní myšlení o Bohu posledních třiceti let, je stále v podstatě neviditelná. V Biblionu do tohoto vakua vstupujeme s první knihou amerického filosofa a teologa Jaye B. McDaniela v překladu Jana Zámečníka a Petra Macka z Evangelické teologické fakulty UK.

O Bohu a pelikánech: Teologie úcty k životu je pozoruhodným dílem zakotveným v oborech, jako je environmentální etika a filosofie nebo tradice procesuálního myšlení. Roli ústředního symbolu zde hraje souboj o přežití mezi dvěma pelikáními mláďaty, z nichž jedno je vždy odsouzené ke smrti, zatímco druhé se prokáže silou k životu. Pelikán coby christologická metafora mateřské sebeoběti vstupuje do znepokojivého napětí s přítomností utrpení ptáčete. Copak se nějaký tvor má z Boží vůle vylíhnout jen proto, aby záhy zemřel bez možnosti naplnit svou existenci? Copak není Bůh ten, kdo si přeje naplnění, šalóm, pro každou část svého stvoření? McDaniel si klade otázky, jak usouvztažnit s křesťanskou představou Boha skutečnost evolučního násilí, utrpení mimolidského světa, který tak snadno opomíjíme. V jakém světě se vlastně nalézáme, jaká je povaha jeho porušení? Jaké možnosti má vůči tomuto světu Bůh, který touží po obnově? Jaké možnosti máme my?

Autor své čtenáře vede k vnímání světa jako světa skutečně živoucího, plného duše, který vnímá bolest a strádání a usiluje o blaženost. Tento svět má hodnotu sám o sobě a v něm i všichni maličcí a ohrožení, o které máme citlivě a s úctou pečovat. Proto biocentrismus, perspektiva, která je zaměřená na život a směřuje k němu. McDaniel vytváří alternativu jak k představám antropocentrickým, tak mechanistickým, které ve svých důsledcích vedou k násilí a bezohlednému vykořisťování, jakého jsme denně svědky.

Poukazuje nejen na takové polohy křesťanství, které podněcují onu úctu k životu, ale důkladně se věnuje také možnostem, které nabízí buddhistická perspektiva. Tato hlediska zaštiťuje vizí postpatriarchálního křesťanství, čímž se pozornost částečně obrací zpět k člověku, respektive ke všem utlačovaným. Tradice feministické teologie zde plní úlohu stabilního a bohatého zdroje, z nějž McDaniel čerpá. Je zjevné, že pokud má z naší víry vyplývat také starostlivá péče o chudé, trpící, ohrožené a utlačované, cíle feministické i ekologické jsou jen stěží oddělitelné. McDaniel zdůrazňuje, že potřebujeme změnu. Potřebujeme se odvrátit od sebestřednosti směrem k empatii a zájmu o druhé, potřebujeme se vzdát prospěchářství, potřebujeme i ty nejmenší – třeba laboratorní zvířata! – vidět jako tvory zasluhující úctu, potřebujeme změnit představy, kterým jsme – většinou podvědomě – přitakali.

Svět není složitý stroj, zvíře není otrok, maskulinita není k tomu, aby tvrdě ovládala. I proto je zde tradiční uvažování o Bohu jako muži nebo otci doplňováno metaforou ženy, matky. Kniha je doplněna o doslov Jana Zámečníka, který přibližuje McDanielovo dosavadní dílo i jeho kontext tak, aby se každý, koho tyto teologické důrazy zaujmou, mohl zorientovat v existující (ač zpravidla dosud nepřeložené) literatuře. Doufáme, že se tato kniha stane oporou i radostným podnětem k lásce – pro každého, kdo hledá, jak se z pozice víry vztáhnout k trpícímu světu.

Zdroj: webové stránky nakladatelství Biblion

Poznámky k filosofii humanity...

Dokončení ze str. 2

synergické působení Prozřetelnosti ve zcela duchovní svobodě. Ale nikoli jen svoji roli, ale hlavně „roli“ národa. Masaryk se domníval, že s každým národem se počítá v plánu Prozřetelnosti. Tak je stanoven i úkol národa. Ale před naplněním úkolu je nutné jej rozpoznat a připravovat se na něj. Toho se dá dosáhnout pouze úsilím o autentickou lidskost realizující se v mravné „polis“. Aby byl národ dobře připraven, musí se stát důstojným nabytím respektu k tomu, co je všelidské a co zasahuje i náboženství ve smyslu: „Ježíš, ne Caesar!“. Národu nedostačuje být jen politickým zřízením stojícím na nějakém systému pozitivního práva. Národ nad to musí být určitým způsobem života oné demokracie uskutečňované jako vztahovost „sub specie aeternitatis“.

Můžeme konstatovat, že to byla právě Masarykova filosofie národa (československého), která mohutně přispěla k rozvoji osvobození českého i slovenského národa a k utvoření Československé republiky.

V tomto duchu je Masarykovu politiku nutno označit za „nepolitickou“. V politice se nemá realizovat teatrální demokracie, demokracie hraná „jen na oko“, taková, která vede k realizaci stranických či osobních zájmů. Stejně tak filosofie národa neznamená jen národní kulturu. Jde především o pochopení kultury nejen jako něčeho, co ozvláštňuje daný národ, ale jako nutnosti k získání důstojnosti národa samého. Nelze věřit ve „svatost národa“ bez vazby na literaturu, umění, vědu, filosofii, náboženství a mravnost, které se nestáčejí dovnitř do národa, ale ke světovosti kultury vůbec. To obzvláště podle Masaryka platí pro náš národ.

Když se Masaryk začne snažit o emancipaci z područí rakousko-uherské monarchie, vyjde z filosofických tezí J. G. Herdera (1744 -1803), tj., že národ je určitou větví na stromu lidstva a také z teze Kollára, tj., že národ je formou lidství. Postulátem se Masarykovi stane vyslovení národní otázky lidsky (tj. vyslovení myšlenky české, moravské, slezské, slovenské, podkarpatské lidsky). Apeluje se zde nikoli na masu, na kolektiv, ale na každého jednotlivého člověka.

Ideál českého národa je provázán s ideály masarykovské náboženské demokracie. Tento ideál nutně znamená lásku ke svému národu a otevřenost k národům jiným.

Pokud máme vyslovit národní otázku lidsky, pak to znamená, že na naši českou (československou) otázku nemůžeme odpovídat česky (československy), resp. na českou otázku není česká odpověď.

Současně se zde spojuje nejen Masarykova filosofie humanity, jak jsme ji popsali, ale také interpretace dějinného vývoje politických systémů, v níž Masaryk vidí zásadní opozici „teokracie – demokracie“. Konkrétně to pro Masaryka znamená vnímání vývoje dějin jako pokroku od středověku k novověku (potažmo k „modernitě“), korelačně pak od římského katolicismu k protestantství. Pokud chceme tuto tezi (středověk –> novověk = římský katolicismus –> protestantismus) integrovat do všeho, co bylo výše řečeno, pak si ji můžeme s Masarykem představit jako schéma:

- protestantismus – reformace – demokracie
- katolicismus – revoluce – teokracie

V tomto schématu dle Masaryka platí, že zatímco protestantismus je reformací, tak katolicismus je revolucí v pejorativním slova smyslu. Reformace je zde pojednána jako neutuchající, jako neustále se reformující. Kdežto teokracie je vnímána jako něco zcela pevného a nepoddajného, něco, co se již z principu reformovat nemůže. Typickou ukázkou a perverzí je dle Masaryka bolševismus (marxismus), který je vlastně revolucí pochopenou jako reverzní teokracie, tj. došlo k odstranění cara, ale neodstranění carismu.

Není divu, že Masaryk nachází ve filosofii českých dějin oporu v české (proto)reformaci. Nosnými postavami se mu stávají J. Hus a J. A. Komenský, dále pak P. Chelčický a Jednota bratrská. Masaryk pokračuje k národnímu obrození, kde linii nachází u J. Kollára, J. J. Jungmanna a P. J. Šafaříka. Vrcholí u K. Havlíčka Borovského, F. Palackého a směřuje k době svých dní, kdy očekává „novou reformaci“, která musí nutně znamenat nenásilnou revoluci – tzv. revoluci hlav a srdcí. Masaryk velmi dobře rozpoznal nebezpečí nacionalismu, militantního komunismu a odmítal bolševickou revoluci. Marxismus pro něj znamená sociální radikalismus.

Vědom si toho, že máme (i historické) právo na samostatnost svého národa organizovaného ve stát, a vědom si toho, že slovenský jazyk je dle něj archaickým dialektem vedle dialektů moravských, spojuje Masaryk svoji filosofii s politickou snahou o vytvoření demokratické občanské společnosti stojící na humanitně normovaných postulátech. Vizí není nacionalistické Československo, ale Československá republika, kde je idea národní pojata jako idea všelidská a nepanuje uniformní etnicita. Za vzor si bere Švýcarsko, kde vedle sebe žijí Němci, Francouzi, Italové...

Výsledkem této snahy byl vznik státu, který můžeme s klidným svědomím označit jako nejvíce demokratický v tomto sektoru Evropy. Ačkoli později dochází k rozpadu první republiky a nakonec i k rozlomení Československa, nebyl tento vývoj důsledkem chybné myšlenky, ale spíše vedlejším efektem celkového kritického dění v Evropě, kdy nevítězí masarykovská demokracie, ale nacionálně totalizující režimy.

Závěrem

Myslím, že je na místě se neustále zabývat myšlením Masaryka a vracet se k němu. A to i tehdy, pokud s jeho myšlenkami nesouzníme. Jeho dílo často vidíme jen jako politické stavební kostky a materiál. Není tomu tak. Kdybychom se dokázali lépe zabývat Masarykovými myšlenkami a skutečnými zdroji jeho velkého díla, možná bychom i lépe porozuměli dědictví naší země, ale hlavně našemu národu v kontextu národů jiných.

Dnes se ovšem příliš „nenosí“ takto myslet, a tak snad i toho Masaryka (s celým jeho dílem) za nějakou dobu označíme jako anachronismus. Jak přezíravé takové snahy o diskreditaci filosofa Masaryka jsou, když si uvědomíme, že už jen akcentace dichotomie „vnitřní – vnější“ ve struktuře: velký – malý, silný – slabý, mocný – bezmocný, šťastný – smutný a bohatý – chudý, nám jasně vyjevuje to, že ani ten, kdo je velký, nemusí být nutně šťastný. Všechny tyto kategorie nemusí totiž vůbec záležet ve vnějškovosti. Jsou povýtce záležitostí toho, co je vnitřní. Dezintegrovaného člověka dnešní doby těžko zbavíme beznaděje jen na základě zahlcení velikostí všech dostupných věcí. Ostatně, on už Sokrates, když se procházel tržištěm a pozoroval všechny ty předměty, které obchodníci nabízejí, pravil, že „na světě je tolik věcí, které nepotřebuji“.

Masaryk je filosof prakticky orientovaný, je sokratovská osobnost, platónský ideál „filosofa na trůnu“, svým životem zcela usilující o provázanost úsilí eticko-náboženského s politickou filosofií.

Filip Gorazd Martinek